

LOYIHALARNI SAMARALI MOLIALASHTIRISHDA KAMAYIB BORUVCHI MUSHORAKADAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI: MEXANIZMI VA YO'NALISHLARI

Irgasheva Gulbahor Sodiqovna

Toshkent davlat iqtisodiy universiteti "Makroiqtisodiy siyosat va prognozlashtirish" kafedrasida tayanch doktoranti

email: irgashevagulbahor77@gmail.com

ARTICLE INFORMATION	ABSTRACT
Volume: 1 Issue: 9 DOI: https://doi.org/10.55439/INSURE/vol1_iss9/a5	Ushbu maqolada islom moliyasida investitsiyaviy instrumentlardan biri bo'lgan mushorakaning nazariy asoslari, tashkiliy-boshqaruv tizimi, hamda amalda qo'llash tamoyillari haqida ma'lumotlar berilgan. Shuningdek, kamayib boruvchi mushorakaning muhim jihatlari hamda amaliyotda ishlash mexanizmlari yoritib berilgan. <i>Islomiy investitsiyalar, mushoraka, kamayib boruvchi mushoraka, investitsiya loyihalari, islomiy moliyalashtirish mexanizmlari.</i>
KEYWORDS	

Kirish (Introduction/Введение)

Ishlab chiqarish jarayonlarini intensiv va yuksak darajada rivojlantirish, mamlakatlardagi mavjud bo'lgan yoki yuzaga kelish ehtimoli bo'lgan ijtimoiy muammolarni bartaraf etish, shuningdek, kambag'allikni kamaytirish, inflatsiya darajasini qisqartirish, zamonaviy texnika-texnologiyalar asosida ishlab chiqariladigan mahsulotlar raqobatbardoshligini har tomonlama oshirish, mamlakatning eksport salohiyatini mustahkamlash hamda yuksaltirish, bu eng avvalo mamlakatimiz iqtisodiyoti uchun jalb qilinadigan investitsiyalar oqimi orqali ta'minlanadi. Bugungi kunda musulmon shu bilan birgalikda musulmon bo'lmagan mamlakatlarda ham sezilarli darajada rivojlanib borayotgan islom iqtisodiyoti tamoyillari asosidagi ichki va tashqi investitsiyalarni jalb qilish ayniqsa, muhimdir.

Islom moliyasi dunyo bo'ylab juda tez sur'atlarda o'sib bormoqda, bunga sabab sifatida esa bugungi kunda shariat tamoyillariga asoslangan islom moliya mahsulot va xizmatlariga ko'plab mamlakatlar qiziqish bildirib, foydalanishga intilishlari, ushbu sohaga bo'lgan talabning yuqorilashiga sabab bo'lib, sektorning gullab-yashnashiga hissa qo'shib kelmoqda. Shariat tamoyillariga asoslangan islom moliyasi moliyaviy faoliyatni axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy adolat, tenglik hamda barqarorlik bilan bog'laydigan muqobil asosni taqdim etadi.

Bugungi kunda dunyo bo'ylab 47 ta mamlakatda islomiy moliyadan foydalanishga imkon beruvchi me'yoriy-huquqiy asos ishlab chiqilgan bo'lib, ushbu davlatlarda keng ko'lamdagi moliyaviy xizmatlar taklif etayotgan 1600 ga yaqin islomiy moliyaviy muassasalar faoliyat olib bormoqda.

Mazkur tadqiqot ishimizda islomiy moliyaviy investitsiya shartnomalaridan hisoblangan mushoraka va kamayib boruvchi mushorakaning asosiy mazmun-mohiyati, ularni amaliyotda qo'llash tamoyillari tadqiq etilgan. Ushbu islomiy moliyalashtirish vositalari ko'p qirrali va shariatga muvofiq hamkorlik tuzilmasi bo'lib, undan turli mabsadlarda foydalanish mumkin, jumladan, uy-joyi moliyalashtirish, loyihalarni moliyalashtirish, savdoni moliyalashtirish, aksiyalar va aksiyadodlik mahsulotlari, islom fondlari va mushoraka sukuk kabi bir qator islomiy bank va moliya mahsulotlari uchun asosiy shartnoma sifatida ishlatiladi. Bugungi kunda ko'plab mamlakatlar ham o'z taraqqiyotida ushbu moliyalashtirish vositasidan samarali foydalanib kelmoqdalar.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili (Literature review, Анализ литературы).

Ushbu tadqiqot ishimizda, islomiy moliyalashtirish vositalaridan hisoblangan mushoraka va kamayib boruvchi mushoraka (Mushoraka mutanoqisah) bo'yicha izlanishlar olib borilib, ushbu instrumentlarning afzalliklari hamda imkoniyatlari muallif tomonidan ochib berishga harakat qilingan.

Jahon ilm-fan sohasida islom moliyasi nisbatan yangi yo'nalish bo'lishiga qaramasdan, ko'plab tadqiqotlar qilingan. Jumladan, xorijiy, MDH mamlakatlari hamda o'zbek olimlari va tadqiqotchilari bu sohaga doir o'z izlanishlarini olib borib, natijalarini e'lon qilib borishmoqda. Xususan, Abdul W o'zining "Hybrid contracts on Sharia Banking: Ownership financing by Musharakah Mutanaqisah" tadqiqot ishida kamayib boruvchi mushorakaning afzalliklari, amaliyotda foydalanish yo'nalishlarini to'liq yoritib bergan [1]. Shuningdek, Mohammad Dabiri "Diminishing mushorakah - Islamic financial instrument manual" nomli tadqiqotida mushoraka va kamayib boruvchi mushoraka tushunchalari, shuningdek, ularning turlari, asosiy qoidalari, shartlari, qo'llanilishi haqida ma'lumotlar bergan [2]. Bundan tashqari, Ahroum R. "Murabaha and Musharakah Moutanaqisah pricing: an interest-free approach" nomli tadqiqoti natijasiga ko'ra, islomiy moliyalashtirish vositalari murobaha va kamayib boruvchi mushorakaning nazariy asoslari, tashkiliy-boshqaruv tuzilmasi, shuningdek, ushbu vositalarning o'xshash va farqli jihatlari yoritib bergan [3].

Shunisi quvonarliki, bugungi kunda O'zbekistonda ham bu sohada tadqiqot ishlari va izlanishlar olib borayotgan tadqiqotchilarning yildan-yilga ko'payotganini alohida ta'kidlash joiz. Izlanuvchilar o'zlarining tadqiqotlarining natijalarini e'lon qilib borishi bu sohaga qiziqish bildirayotgan yangi o'quvchilar uchun ayni muddao bo'lib, aholi, shuningdek, biznes vakillari orasida islom moliyasi hamda islomiy moliyalashtirish vositalari haqida tushunchaga ega bo'lib, xabardorlik darajasining oshishiga yordam beradi. Xususan, Asadov A. o'zining "Musharakah Mutanaqisah Home Financing: Issues in Practice" tadqiqot ishida kamayib boruvchi mushoraka islomiy moliyaviy instrumenti orqali uy-joyi moliyalashtirish hamda uning amaliyotda ishlash mexanizmini yoritib bergan [4].

Tadqiqotni amalga oshirishda foydalanilgan usullar (Methods/Методы).

Mazkur tadqiqot ishimizni tayyorlash jarayonida turli ma'lumotlar va sharhlardan foydalanilgan. Shuningdek, maqolani ilmiy jihatdan keng darajada tahlil qilishda esa sifat yondashuvidan hamda tadqiqot ishini amalga oshirishda mantiqiy va tarkibiy tahlil qilish, iqtisodiy-statistik, tizimli va qiyosiy tahlil usullaridan ham samarali foydalanildi.

Tahlillar (Analysis/ Анализ).

Mushoraka arabcha “shirkah” so'zidan olingan bo'lib, sheriklik ma'nosini anglatadi. Ushbu atama so'zma-so'z tarjima qilinganda “bo'lishish, taqsimlash” degan ma'noni bildiradi va islom fiqhida ikki yoki undan ortiq tomonlarning o'zaro roziligi bilan shartnoma asosida biznes hamda loyihalarni amalga oshirish uchun tuzilgan qo'shma korxona yoki sheriklik tuzilmasi tushuniladi. Mushoraka an'anaviy foizga asoslangan kreditlashdan keskin farq qiladi, chunki islom qonun-qoidalariga ko'ra, foiz (ribo)dan foyda olish qat'iyan man qilinadi. Mushoraka bitimida sheriklar korxona tomonidan ko'rilgan foydadan daromad oladilar, shuningdek, sheriklar yuzaga kelishi mumkin bo'lgan har qanday yo'qotishlar uchun javobgarlikni o'rtoqlashadilar va birgalikda hal qiladilar, bu esa tavakkalchilikni mutanosib ravishda taqsimlash majburiyatini namoyish etadi. Bu yondashuv mushorakani an'anaviy kreditor kelishuvlaridan ajratib turadi. Hamkorlik tuzilmasi islomiy iqtisodiy tamoyillarga mos keladi, manfaat va xavflarni manfaatdor tomonlar o'rtasida teng va adolatli taqsimlashga yordam beradi. Islom iqtisodchilari va huquqshunoslari mushorakani eng yaxshi islomiy moliyalashtirish vositasi sifatida e'tirof etadilar, chunki u shariat qoidalariga amal qiladi.

AAOIFI xalqaro standartlariga ko'ra, mushoraka (sharika, shirkat) sherikchilik shartnomasidir, bu ikki va undan ko'proq tomonlar o'rtasida foyda olish maqsadida mehnat resurslari yoki majburiyatlarini, aktivlarni birlashtirish to'g'risidagi kelishuvni anglatadi [5].

Mushoraka bitimida ham, shuningdek, boshqa barcha bitimlarda ham amal qilinishi zarur bo'lgan bir qator asosiy qoidalar mavjud, jumladan, shartnoma tuzayotgan tomonlar aqli raso hamda yetuk bo'lishi ya'ni shartnoma tuza olish qobiliyatiga ega bo'lishi, shartnoma tomonlarning o'zaro roziligi bilan tuzilishi hamda hech qanday firibgarlik, aldash yoki noto'g'ri ma'lumot bo'lmasligi talab etiladi. Shuningdek, mushorakaning amal qilish muddati qisqa yoki uzoq muddatli bo'lishi mumkin. Har bir sherik biznesni boshqarishda ishtirok etishi yoki sheriklar biznesni boshqarish uchun ma'lum bir shaxsni jalb qilishlari mumkin. Biznesni boshqarayotgan sherikka boshqaruv to'lovi uchun qo'shimcha ravishda uning ulushiga mutanosib foyda to'lanadi, shu bilan birga, biznes zarar ko'rgan taqdirda ham xodim sifatida boshqaruv to'lovini olish huquqiga ega, boshqaruvda ishtirok etmaydigan sheriklar uchun ularning foydasi nisbati ularning kapital qo'yimlari nisbatidan yuqori bo'lmasligi kerak [6].

Mushoraka bitimining amal qilishi uchun muayyan shartlar mavjud bo'lib, ularning bajarilishi talab etiladi:

1. Hamkorlar o'rtasidagi ko'rilgan foydani taqsimlash nisbati shartnoma kuchga kirishidan avval kelishib olinishi lozim. Agar ulushlar kelishilmagan bo'lsa, bunday shartnoma shariatga ko'ra noto'g'ri hisoblanadi.

2. Har bir sherikning foyda ulushi sheriklar tomonidan kiritilgan mablag' miqdoriga qarab emas, balki ko'rilgan foyda ko'lamiga mutanosib ravishda belgilanishi kerak. Bu avvaldan shartnomada kelishilgan bo'ladi. Shuningdek, bir sherik boshqa bir sherikka tomonlarning o'zaro roziligi bilan o'z foydasini kapitaldagi ulushidan ko'proq belgilashga ruxsat beriladi. Ammo, agar sheriklardan biri ma'lum biznes uchun sarmoya kiritib, ma'lum bir ulushga ega bo'lib, mushoraka shartnomasini tuzsa-yu, ammo biznes faoliyatida ishtirok etmasa, bunday hollarda uning foydadagi ulushi, kiritgan sarmoyasi nisbatida bo'lishi lozim, undan ko'p bo'lishi mumkin emas. Masalan, bir sherikning sarmoyadagi ulushi 40 foiz bo'lsa, u o'zining foyda ulushini 40% doirasida belgilashga haqli, bundan ortiq emas.

3. Mushoraka shartnomasiga ko'ra, sheriklar zarar ko'rsa, har bir sherik o'z sarmoyasining nisbatiga ko'ra zarar ko'radi. Bu tamoyil islom huquqining turli maktablaridagi barcha fuqaholar tomonidan ittifoq qilingan. Misol uchun, agar bir sherikning biznesdagi ulushi 30 foizni tashkil etsa, u to'liq 30 foiz zarar ko'radi. Shuning uchun bu tamoyilga zid bo'lgan shart qo'yish mumkin emas, aks holda, shartnoma haqiqiy bo'lmaydi.

4. Mushoraka shartnomasida aksariyat fuqaholar fikricha, har bir sherik kiritadigan kapital (sarmoya) likvid shaklda, ya'ni pul ko'rinishida bo'lishi kerak, mahsulot yoki xomashyo ko'rinishida emas. Biroq,

ko'pgina zamonaviy olimlar, agar barcha sheriklar tomonidan kelishilgan taqdirda, kapitalni moddiy aktivlar shaklida qo'shish mumkin degan fikr bildirishgan. Bunday holda, ushbu aktivning mushoraka shartnomasi kuchga kirgan kundagi bozor qiymati aniqlanib, shundan keyingina har bir sherikning kapitaldagi ulushi ma'lum bo'ladi.

5. Mushoraka shartnomasiga ko'ra, har bir sherik faoliyatini boshqarishda ishtirok etish yoki ishtirok etmaslik huquqiga ega. Agar barcha sheriklar sherikchilik tijoratida ishlashga kelishsalar, har bir sherik ishga doir masalalarda boshqa sherikning vakili sifatida amal qiladi va bir sherik tomonidan ijro etilgan ish, qolgan sheriklar tomonidan ma'qullangan hisoblanadi [7].

Shuningdek, mushorakani ikki turga bo'lish mumkin:

1. Shirkatul-milk (qo'shma mulkka sheriklik, umumiy mulkchilik asosidagi sheriklik) - bu muayyan mulkka ikki yoki undan ortiq shaxslarning birgalikda egalik qilib, bu ikki yo'l orqali vujudga keladi:

- Ixtiyoriy ravishda vujudga keladigan sherikchilik bunda ikki yoki undan ortiq shaxslar birgalikda aktiv sotib oladilar, ular ushbu aktivning egasiga aylanadilar.

- Ixtiyorsiz (g'ayri-ixtiyoriy) tarzda vujudga keladigan sherikchilik tomonlarning hech qanday harakatisiz vujudga keladi. Masalan, bu shaxsning o'limi natijasida yuzaga keladi, uning barcha merosxo'rlari uning mulkini meros qilib oladilar va tabiiy ravishda mulkka ega bo'lishadi.

2. Shirkatul-aqd (shartnoma bo'yicha sheriklik, shartnomaviy sheriklik) tomonlarning o'zaro kelishuvi bilan tuzilgan qo'shma sheriklik bo'lib, biznes operatsiyalarida eng ko'p qo'llaniladi. Ushbu sheriklik turida asosan, ikki yoki undan ortiq shaxslar o'rtasida foyda olish maqsadida o'z aktivlarini, mehnatini yoki majburiyatlarini birlashtirish to'g'risidagi kelishuv hisoblanadi. Shu nuqtai nazaridan, shartnomaviy sheriklikni to'rt toifaga bo'lish mumkin:

1. Shirkatul-mufavada (sarmoya va mehnat tengligi) bo'lib, bunda kapital, boshqaruv, foyda sheriklar tomonidan teng taqsimlanadi.

2. Shirkatul-amvol (tijorat sohasida hamkorlik) bo'lib, unda barcha ishtirokchilar investitsiya kapitalini tijorat korxonasiga ajratadilar.

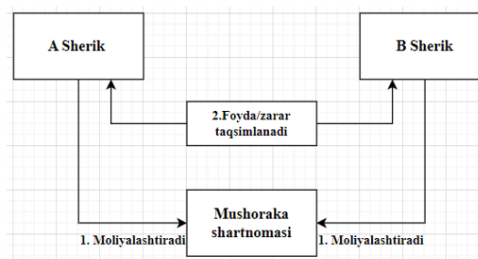
3. Shirkatul-amal (faoliyatdagi sheriklik) bo'lib, unda barcha sheriklar o'z mijozlariga qandaydir xizmat ko'rsatishga o'zaro kelishib oladilar, bu turdagi xizmatlar turlicha yoki bir-biriga bog'langan bo'lishi mumkin.

4. Shirkatul-vujuhda sheriklar umuman sarmoyaga ega bo'lmaydilar, ular o'zlarining xayrixohligi tufayli qarza kapital olib, mahsulotni kechiktirilgan narxda sotib oladilar va ularni joyida sotadilar va olingan foydani kelishilgan nisbatda taqsimlashadi.

Mushoraka shartnomasini amaliyotda qo'llashda, eng avvalo sheriklar yoki bank va sheriklar o'rtasida biznes-rejani amalga oshirish uchun bitim tuzadilar (1-rasm). Hamkorlar o'rtasida kelishilgan shartnoma talablariga muvofiq, loyihani moliyalashtiradilar. Biznes faoliyati jarayonida foyda va zarar yuzaga keladi va bu mutanosib ulushlarda sheriklar o'rtasida taqsimlanadi.

Mushoraka bitimi turli maqsadlarda ishlatilishi mumkin bo'lgan moslashuvchan va ko'p qirrali tuzilma hisoblanib, uyni, loyihalarni, savdoni moliyalashtirish, islom fondlari va mushoraka sukuk kabi bir qator islomiy bank va moliya mahsulotlari uchun asosiy shartnoma sifatida ishlatiladi.

Ayniqsa, kamayib boruvchi mushoraka uy-joyi hamda transport vositalarini moliyalashtirish uchun juda qulay [9]. Mushoraka mutanoqisah yoki kamayib boruvchi mushoraka konsepsiyasi Islom hamkorlik tashkiloti (IHT) Xalqaro Fiqh Akademiyasi tomonidan 2004-yilda Maskat (Ummon)da bo'lib o'tgan 15-sessiyasida rasman qabul qilingan [10].

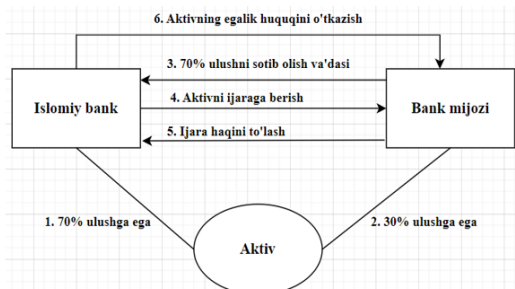
1-rasm. Mushoraka shartnomasining ishlash mexanizmi [8].

Mushoraka Mutanoqisah arabcha “She Ra-Ka” so'zidan kelib chiqib, “bo'g'in”, “Na-Qa-Sa” so'zidan olingan Mutanoqisah “kamaytirish,

pasayish" degan ma'noni anglatadi [11]. Kamayib boruvchi mushoraka hamkorlik asosidagi moliyalashtirish bo'lib, zararni taqsimlash orqali kamaytirishga asoslanadi. Shu nuqtai nazardan, tomonlardan biri boshqa tomonning aksiyalarini sotib olish majburiyatini oladi [12]. AAOIFI kamayib boruvchi mushorakani quyidagicha ta'riflagan: "Kamayib boruvchi mushoraka - bu sheriklik shakli bo'lib, unda sheriklardan biri boshqa sherikning ulushini asta-sekin sotib olishga va'da beradi va mulk huquqi to'liq sherikka o'tishi bilan tugaydi, shartnomada oldi-sotdi ko'zda tutilmagan bo'lishi kerak. Boshqacha qilib aytganda, sotib oluvchi sherigiga faqat sotib olish va'dasini berishga ruxsat beriladi, ushbu va'da sheriklik shartnomasidan mustaqil bo'lishi kerak. Bundan tashqari, oldi-sotdi shartnomasi sheriklik shartnomasidan mustaqil bo'lishi kerak. Bitta shartnomani ichiga boshqa shartnomaning shartini qo'yishga yo'l qo'yilmaydi" [13].

Kamayib boruvchi mushorakaning ba'zi asosiy qoidalar mavjud bo'lib, ushbu qoidalar quyidagilardan iborat:

- foyda sheriklarning kelishuviga ko'ra, zarar esa kapitalning tegishli hissalariga mutanosib ravishda taqsimlanishi kerak;
- tijorat faoliyatida ishtirok etmaydigan sheriklar foydadan o'zlarining dastlabki sarmoyalaridan oshmagan holda ulush olishlari kerak;
- shariat maslahat kengashi shartnomani nazorat qilish huquqiga ega bo'lishi kerak;
- hamkorlik shartnomasi va oldi-sotdi shartnomasi birgalikda emas, alohida amalga oshirilishi kerak;
- bir sherikdan boshqa sherikning ulushini asta-sekin sotib olish uchun majburiy va'da olinishi mumkin [14].

2-rasm. "Kamayib boruvchi mushoraka" shartnomasining ishlash mexanizmi [8].

Kamayib boruvchi mushorakada bank va mijoz o'rtasida ma'lum bir ko'chmas mulk yoki investitsion loyiha obyektini birgalikda sotib oladilar, bunda bank 70 foiz, mijoz esa 30 foiz ulushga egalik qilishi mumkin (2-rasm). Mulk (masalan, uy) sotib olinganidan keyin mijozga ijaraga beriladi, u uydagi bankning ulushlaridan foydalanganlik uchun ijara haqini bankka to'laydi. Ijara to'lovi bilan birga mijoz bank aksiyalarini sotib olish uchun qo'shimcha pul to'laydi. Binobarin, bankning aktivdagi hissi kamayadi, mijoz to'liq aktivdagi ulush unga o'tgunga qadar ijara to'lovlari hamda bank aksiyalarini sotib olish uchun to'lov qilib boradi. Hamkorlik mijozning aktivga egaligi bilan yakunlanadi. Ushbu kamayib boruvchi mushorakaning amaliyotda foydalanish tuzilmasidan ko'rish mumkinki, bunda uchta mustaqil shartnomalar, xususan, qo'shma korxona tashkil etish (mushoraka), bank aksiyalarini mijozga lizingga berish (ijara) hamda bank ulushini mijozga sotish (bay)ni o'z ichiga oladi.

Kamayib boruvchi mushoraka qo'shma korxona tashkil etish ham hamkorlik loyihalarini moliyalashtirishda eng samarali muqobil shartnoma bo'lib, butun dunyo bo'ylab musulmon olimlari tomonidan yaxshi qabul qilingan. Kamayib boruvchi mushorakadan uy-joyi moliyalashtirish, ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, qishloq xo'jaligi va savdo korxonalarini moliyalashtirish, shuningdek, kichik va o'rta biznes korxonalarga foizsiz kreditlar berishda ushbu shartnomadan foydalaniladi.

References:

1. Abdul, W. (2019). Hybrid contracts on sharia Banking: Ownership financing by Musharakah Mutanaqisah. *Advances in social science, Education and Humanities Research*, 436, p. 806.
2. Mohammad Dabiri, "Diminishing mushorakah – Islamic financial instrument manual", Institute of Islamic Finance Academy for international Modern Studies, Chatham – Kent, UK, March, 2012.
3. Ahroum, R., & et al. (2017). Murabaha and Musharakah Moutanaquissah pricing: an interest-free approach. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 11(1), p. 203.

Maqola bo'yicha xulosa va takliflar (Conclusions/Zaklyucheniya).

Kamayib boruvchi mushoraka islomiy moliyalashtirish instrumentlaridan biri hisoblanib, tomonlar o'rtasida axloqiy va hamkorlikda investitsiya qilish imkoniyatlarini taqdim etadi. Kamayib boruvchi mushoraka umumiy tavakkalchilik va foydani rag'batlantirish, foizlarga asoslangan operatsiyalardan qochish va aktivlarga egalik qilishni rag'batlantirish orqali islom tamoyillariga mos keladi. Bu halol moliyalashtirish usullarini qidirayotgan musulmonlar va o'sib borayotgan islomiy moliya bozoriga kirishmoqchi bo'lgan muassasalar uchun uni jozibador variantga aylantiradi.

Kamayib boruvchi mushorakadan turli sohalarida samarali foydalanish mumkin:

ko'chmas mulkni moliyalashtirishda kamayib boruvchi mushorakadan foydalanish mumkin. Jismoniy shaxslar yoki korxonalarga islomiy mulkchilik va umumiy tavakkalchilik tamoyillariga muvofiq foizli kreditlarga murojaat qilmasdan mulkni sotib olish imkonini beradi;

kamayib boruvchi mushoraka kichik va o'rta biznes korxonalari uchun moliyaviy yechimlarni taqdim etish uchun moslashtirilishi mumkin. Bu biznes aktivlariga birgalikda egalik qilish imkonini beradi, bu esa kichik va o'rta biznes korxonalarga foiz (ribo)li qarzsiz operatsiyalarni kengaytirish yoki asbob-uskunalar, mashinalarni sotib olish imkonini beradi;

keng miqyosli infratuzilma loyihalari, xususan, transport, kommunal xizmatlar va telekommunikatsiya kabi sohalarida kamayib boruvchi mushorakadan foydalanish orqali foyda ko'rishi mumkin. U shariat tamoyillariga rioya qilgan holda loyihalarni moliyalashtirishga tizimli yondashuvni ta'minlaydi;

Qishloq xo'jaligi korxonalari va agrobiznesni kamayib boruvchi mushoraka orqali moliyalashtirish, fermerlar va qishloq xo'jaligi korxonalarga foiz stavkalari asosida bitimlar qilmasdan yer, asbob-uskunalar va boshqa aktivlarni sotib olish imkonini berish orqali osonlashtirilishi mumkin;

kamayib boruvchi mushoraka sog'liqni saqlash muassasalari, uskunalar va infratuzilmasiga investitsiyalarni qo'llab-quvvatlashi mumkin. O'z muassasalarini kengaytirmoqchi yoki yangilamoqchi bo'lgan shifoxonalar, klinikalarga shariatga muvofiq moliyalashtirish variantini taqdim etadi;

quyosh, shamol yoki gidroelektr stansiyalari kabi qayta tiklanadigan energiya loyihalarini moliyalashtirish kamayib boruvchi mushoraka orqali amalga oshirishdan foyda ko'rishi mumkin. U islomiy moliya tamoyillariga rioya qilgan holda barqaror rivojlanish tashabbuslarini qo'llab-quvvatlaydi;

texnologiya startaplarini, innovatsion markazlarni va IT infratuzilmasini moliyalashtirish kamayib boruvchi mushoraka orqali amalga oshirilishi sohani qo'llab-quvvatlashi mumkin. U tez rivojlanayotgan texnologiya sektoridagi korxonalar uchun moslashuvchan moliyalashtirish tuzilmasini taqdim etadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, kamayib boruvchi mushoraka korxonalarning islomiy tamoyillarga muvofiq moliyaviy ehtiyojlarini qondiradi hamda moliyaviy institutlarning bozordagi ishtirokini kengaytirish va axloqiy moliyaning global o'sishiga hissa qo'shish imkonini beradi.

Kamayib boruvchi mushoraka asosida aktivlarni sotib olish va rivojlantirish hamda moliyalashtirish ehtiyojlari uchun markaziy o'rin tutadigan keng doiradagi sektorlarda qo'llanilishi mumkin. Uning moslashuvchanligi va islomiy tamoyillarga sodiqligi shariatga mos moliyaviy yechimlarni qidirayotgan aholi va biznes sektori vakillari uchun ko'p qirrali variantga aylantiradi.

4. Asadov, A., & et al. (2018, 1 25). Musharakah Mutanaqisah Home Financing: Issues in Practice. Journal of Islamic Accounting and Business Research, 9(1), p. 2.
5. Baydaulet, E.A., (2019), Islomiy moliya asoslari [Matn] / E.A. Baydaulet. – Toshkent: «O'zbekiston» NMIU, – 432 b.
6. Mohammad Dabiri, “Diminishing mushorakah – Islamic financial instrument manual”, Institute of Islamic Finance Academy for international Modern Studies, Chatham – Kent, UK, March, 2012.
7. Muhammad Taqi Usmani, (2011), An Introduction to Islamic Finance. -169 pages;
8. Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.
9. <https://www.blossomfinance.com/posts/basics-of-musharakah-joint-venture-and-use-in-islamic-banks>
10. Asadov, A., & et al. (2018, 1 25). Musharakah Mutanaqisah Home Financing: Issues in Practice. Journal of Islamic Accounting and Business Research, 9(1), p. 2.
11. Shahwan, S., & et al. (2013). Home financing pricing issue in the Bay Bithaman Ajil (BBA) and Musharakah Mutanaqisah (MMP). GJAT, 3, p. 28.
12. Dinc, Y. (2017). A Suggestion on Mortgage Financing of Islamic Banks: Diminishing Musharakah. International Journal of Trade, Economics and Finance, 8(1), 3.
13. AAOFFI Shariah Standard. (2017). Shariah Standard. (12), 346-347. Retrieved from <http://www.iefpedia.com/english/wp-content/uploads/2017/12/Shariaa-StandardsENG>.
14. Asadov, A., & et al. (2015). Musharakah Mutanaqisah Home Financing: Shari'ah Issues, Financial Implications and Accounting Considerations. IIUM International Accounting Conference (INTAC), (p. 4). Kuala Lumpur, Malaysia.
15. Dinora Baratova¹, Khayrullo Khasanov¹, Hakimjon Hakimov¹, Khusniddin Uktamov¹ and Elbek Gulomov² International Scientific and Practical Conference “Priority Directions of Complex Socio-Economic Development of the Region” (PDSED 2023) Ways to Develop Financial Resources in the Innovative Development of the <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202344905010>.